

Humanizem dr. Jožeta Potrča (Teze)

ZVONKO CAJNKO

Temeljna značilnost življenja in dela dr. Jožeta Potrča je bila njegov globoki, pristni humanizem. Pokojni dr. Janez Milčinski je dr. Jožeta Potrča označil za "zrelo humanistično osebnost, osveščeno o različnih etičnih problemih".

Potrčevo življenjsko vodilo (kot zdravnika in človeka) je bilo - skrb za človeka in razvijanje humanih medčloveških odnosov. Njegov humanizem se izraža tako v njegovi strokovni (zdravstveni) kot v širši družbeni dejavnosti.

Njegovo življenjsko pot označuje njegova nesebična pomoč ljudem, potrebnim te pomoči, kritika družbenih krivic in njegovo "zanesenjaško" prizadevanje za boljše, humane družbene odnose v bližnjem in širšem družbenem okolju. To svojo življenjsko vlogo in nalogo je odigral od individualne strokovne dejavnosti do organizirane /tudi politične/ dejavnosti.

Kriterij za ocenjevanje družbenih pojavov sta bili pri Potrču dve načeli: znanstvena resničnost in etične vrednote, med katerima pa ni videl protislovij. Tako je pri Potrču humanistično vrednotenje sestavina znanstvenega obravnavanja družbenih odnosov in medsebojna pogojenost teh načel.

Potrčevo življenjsko strokovno vodilo je - poleg vsakodnevne skrbi in pomoči bolnemu človeku - oblikovanje zdravniške etike. Tako je bil kot rezultat njegovega dolgoletnega prizadevanja leta 1963 (po njegovi smrti) v glavnem sprejet njegov predlog Kodeksa zdravniške etike, v katerem je poleg etičnih načel in moralnih norm razvil tudi vizijo razvoja zdravstva in lik zdravstvenega delavca. Potrčev prispevek h kodeksu označuje dr. Janez Milčinski za "vrhunsko stvaritev".

Potrčeva misel (v kodeksu), da je temeljno načelo vsakega zdravstvenega delavca brezpogojno spoštovanje osebnosti človeškega življenja in iz tega izhajajoča potrebna skrb za bolnega človeka, preveva vso Potrčevo miselno in praktično dejavnost.

V Potrčev širok in pester obseg znanja in njegove interesne dejavnosti (teoretične in praktične) sodijo predvsem: etika in znanost, etika in politika, osebnost, svoboda in morala, marksizem in religija, socialistični humanizem, moralna vzgoja in izobrazba, otrok in zdravo življenje, mladostniki in njihovi medsebojni odnosi, družina, socialni problemi, mednarodni odnosi itd. O teh in drugih etično moralnih problemih je Potrčeva bibliografija zelo obširna.

Na področju etike je Potrč odpiral nove poglede zlasti glede pojmovanja etike in oblikovanja moralnih odnosov. Značilno zanj je, da je obravnaval etiko kot znanost, moralnost je povezoval s svobodo, moralno vzgojo pa z moralnim poukom. Znanstvenost etike mu pomeni že etični odnos. Etično vprašanje humanizma, po Potrču, ni več toliko filozofsko vprašanje, kot "konkretna praktična zgodovinska naloga". Zato je od znanosti in še posebej od etike terjal, naj bi oplajala prakso, omogočala spreminjanje sveta (po Marxu) in dajala oporo pri vzgoji novih generacij. V tem smislu je pripravljal tudi učbenik etike, ki naj bi postal temelj moralne vzgoje v naših šolah.

Temeljni pogoj za razvoj etične znanosti in za njen družbeni vpliv je Potrč videl v svobodi znanosti (polemika z ždanovščino). Kot vnet iskalec resnice veruje v vse večjo človekovo zavest o njenem pomenu, zakaj "le resnica lahko osvobodi človeka". Poudarjanje pomena resnice pa mu ne pomeni vztrajanje na "resnici" kot stanju ali abso-

lutnem spoznanju, ki bi ju bilo treba doseči, marveč mu resnica pomeni dosegljivo znanstveno spoznanje, njen kriterij pa ne dnevnopolitična oportunistična, marveč njena moč, da mobilizira vse človeške ustvarjalne sile.

Potrč je ugotavljal, da postaja vprašanje osebnosti in svobode po vsem svetu vse bolj zaostren in aktualen problem, da ne obstaja le v sferah teorije, marveč da se pojavlja čedalje bolj tudi v vsakdanji praksi.

Svoja kritična razmišljanja je Potrč razvijal tako za kapitalistične (izkoriščevalske) kakor tudi za birokratsko socialistične odnose. Za socializem namreč pravi, da ga je treba pojmovati ne le politično, marveč tudi etično.

Potrč je bil kritičen tudi do vloge etike v šolstvu. Zahteval je, da morajo šole posvečati etiki in moralni vzgoji mnogo več pozornosti, saj šola "vse preveč reducira etiko na patriotizem, na etiko vojne dobe ali samo na politiko".

Med družbenimi problemi, katerim je Potrč posvečal veliko pozornosti, je tudi mladina, vzgoja in družina. O teh vprašanjih je napisal tehtna dela prav zato, ker je dobro poznal resnično življenje in njene socialne probleme. Pri obravnavanju družine je odklanjal kvazisocialistična (Buharinova) teoretična in praktična izhodišča o procesnem zmanjševanju vloge družine v socializmu. Problematiko družine je povezoval s položajem žene, njene (ne)enakopravnosti in njeno osvoboditvijo, še posebej pa z odnosi med zakoncema. Z njemu lastno čustvenostjo in zanesenostjo je posvetil najlepše misli ljubezenskim čustvom in odnosom med zakoncema.

Posebno pozornost je posvetil tudi odnosom med spoloma pri mladih. Pri tem je obsojal pojave materializma in komercializma, dvojne morale ter druge negativne družbene vplive na mlade /alkoholizem in dr./.

Poleg domačih družbenih dogajanj je Potrč vneto spremljal tudi dogajanje v mednarodnih odnosih, v mednarodnem delavskem gibanju ter dal svoj kritični ustvarjalni prispevek tudi na tem področju. Birokratsko boljševidni in hegemonistični napadi Informbiroja in Sovjetske zveze na Jugoslavijo so Potrča močno prizadeli. Z ogorčenjem se je vključil v (publicistično) kritiko in polemiko z dogmatizmom in hegemonizmom stalinizma. Kot član Mednarodne organizacije dela pri Združenih narodih je aktivno sodeloval pri prizadevanju te organizacije za humanizacijo mednarodnih in medčloveških odnosov.

Potrč je svojo aktivnost izražal in razvijal tudi v domačih družbenih, političnih in oblastvenih organizacijah in organih. Tako je bil npr. soustanovitelj in predsednik Društva za združene narode, član vodstvenih organov Rdečega križa, večkratni narodni poslanec in minister kakor tudi član vodilnih političnih organizacij. Kot tak si je tudi na teh področjih in mestih prizadeval reševati in pomembno vplivati na reševanje družbenih, socialnih, vzgojnoizobraževalnih, kulturnih in drugih vprašanj v prvem povojnem razvoju Slovenije.

S svojo vsestransko humano dejavnostjo se dr. Jože Potrč upravičeno uvršča med vidne in zaslužne družbeno pomembne osebnosti našega življenja.